

Anna Wysokińska-Zajchowska

Wpływ filozofii na przeobrażenie społeczeństwa japońskiego na przełomie XIX i XX wieku. Enryo Inoue – cień epoki Meiji

STRESZCZENIE

Wstęp: Japonia w XIX wieku stanęła przed koniecznością dokonania reform nie tylko w swoim systemie prawnym, ale również w zwyczajach. Zaplanowana rozległa westernizacja nie tylko miała skierować kraj w stronę rozwoju technologicznego, ale również przekształcić system społeczny i wpłynąć na tradycję kulturową.

Epoka Meiji to okres głębokich przemian w zakresie postrzegania filozofii jak również religii innych niż dominujący shintoizm - buddyzmu czy chrześcijaństwa. Enryo Inoue opierając się głównie na myśli filozoficznej Kanta, dokonał transformacji w postrzeganiu buddyzmu, dzieląc go na dwie sfery: religijną i filozoficzną. Rozważania Inoue wychodziły jednak daleko poza zainteresowanie buddyzmem. Ponieważ w epoce Meiji możemy dostrzec nie tylko rozwój, ale też pogłębianie się postaw nacjonalistycznych i imperialistycznych, w rozważaniach Inoue odnajdziemy również wątki związane z wojną, usprawiedliwiające próby skolonizowania Korei czy Chin. Mimo iż po II wojnie światowej Japonia musiała ponownie zmienić swoje oblicze, pewne elementy myśli Inoue są obecne do dziś, głównie za sprawą edukacji.

Cele pracy: - Analiza wpływu westernizacji na świadomość Japończyków;

- Przemiany w buddyzmie pod wpływem myśli Enryo Inoue;
- Obecność filozofii Enryo Inoue we współczesnej Japonii.

Materiał i metoda: Głównym źródłem były badania, przeprowadzone w Japonii; było to możliwe dzięki grantom Uniwersytetu Rzeszowskiego. Metoda obserwacji uczestniczącej pozwoliła na sprecyzowanie:

- w jakim stopniu w Japonii nadal obecne są symbole Meiji;

- czy dawne postawy nacjonalistyczno-imperialistyczne rzeczywiście uległy zmianie;
- jak głęboko westernizacja wpłynęła na kulturę japońską.

Kwerenda w niezdigitalizowanych zbiorach muzealnych wykonana została w celu wskazania nadal obecnego imaginarijstwa wielkiej Japonii, jak również faktycznego ukazania japońskiego spojrzenia na własną historię. Źródłem pomocniczym były dostępne publikacje filozoficzne, historyczne i antropologiczne.

Wyniki: Nie jest zaskoczeniem, że westernizację jako proces można uznać za element który silnie wpłynął na kulturę japońską. W wyniku wszechobecnego prób racjonalizacji to, co niegdyś uznawane było za sferę sacrum, przeszło do sfery profanum. Wynikiem przemian są m.in. zmiany i ograniczenia w sposobie obchodzenia świąt. Restauracja Meiji, mimo iż dała początek licznym przemianom, precyzyjnie określała zbiorowe „my”, będące w dużej mierze kontynuacją sposobu myślenia właściwego dla epoki Edo. Po II wojnie światowej pod wpływem amerykańskiej okupacji doszło do przeobrażeń w postrzeganiu *shimin* (obywateli). Współczesna Japonia jest pełna sprzeczności. Japończycy chcą być uważani (i sami siebie uważają) za społeczeństwo tolerancyjne i postępowe, jednak nadal podtrzymują pewne - z perspektywy zachodnich społeczeństw ponowoczesnych - archaiczne postawy jak

- podporządkowanie państwu i społeczności;
- wykluczenie (a co najmniej silne ograniczenie) własnego „ja” oraz indywidualnych aspiracji na rzecz ogólnego dobra;
- poczucie wyższości narodu japońskiego zarówno nad krajami Azji, jak i Zachodu;
- niechęć wobec wszelkich niepełnosprawności i postrzeganie osób niepełnosprawnych jako jednostek nieprzydatnych społecznie.

Japonia przepełniona jest niechęcią do uznania własnej historii; programowo odrzuca się konfrontację z jej ciemnymi stronami. Postulat przepisania podręczników do historii, tak aby ukazywały „prawdziwą” historię, czyli taką, która nie ukazuje negatywnego wizerunku Japonii, jest dobrym przykładem polityki historycznej, przyjmującej za podstawę „zorganizowane zapomnienie” tego, co nie odpowiada pożądanemu i zakładanemu obrazowi idealnemu.

Myśl Enryo Inoue jest obecna m.in. w zmianie spojrzenia na buddyzm który kiedyś był uważany za zagrożenie dla japońskości, jak również próbach wykorzenia zabobonów z kultury.

Japonia przejęła z Zachodu wybrane koncepcje filozoficzne i społeczne, co uczyniło ją dla „obcych” bardziej przystępną. Mimikra, którą możemy obserwować w naturze jest obecna również (jak pisał Homi Bhabha) w badaniach nad przemianami kulturowymi. Analiza kultury zawsze odbywa się z perspektywy badacza. Dokonujemy tłumaczenia zastanych zjawisk poprzez wzór „taki sam ale...”

Wnioski: - Westernizacja nie była próbą uczynienia z Japonii kopii Zachodu, a jedynie przyswojeniem praktycznych rozwiązań;

- Buddyzm współcześnie nie tylko postrzegany jest jako religia, ale również jako filozofia;
- Japończycy mimo deklaracji o dążeniu do pokoju nadal podtrzymują w pamięci wrogość do Zachodu;
- Otwarcie się Japonii na świat było i nadal jest pozorne. Japończycy mimo iż utrzymują przyjacielski ton wobec obcokrajowców, akceptują ich tylko w roli gości. W środowiskach, definiujących się jako umiarkowane i umiarkowanie konserwatywne jako cudzoziemców postrzega się także ludzi, niemających obojga japońskich rodziców. Dawne hasło: „Japonia dla Japończyków” jest nadal obecne choć w nieco subtelniejszej formie.

Słowa kluczowe: Japonia, epoka Meji Daleki Wschód, filozofia, westernizacja